

Panel: Sulukule'de Kentsel Dönüşüme Yakalanan Hayatlar

Aslı Kuyak İngin, Cihan Uzunçarşılı Baysal, Derya Nüket Özer, Nejla Osseiran, Neşe Ozan, Şükrü Pündük

Mithat Alam Film Merkezi, 18 Mayıs 2010 tarihinde Sulukule'nin kentsel dönüşüm / yersizleştirme sürecinin son anlarına tanıklık eden bir sosyal-belgesel ve fotoğraf projesi olan, yönetmenliğini Nejla Osseiran'ın yaptığı *Canım Sulukule* kısa filmi gösteriminin ardından "Sulukule'de Kentsel Dönüşüme Yakalanan Hayatlar" başlıklı bir panel düzenledi. Panelin moderatörlüğünü Birleşmiş Milletler Habitat AGFE Zorla Tahliyeler Üzerine Danışma Kurulu Yerel Temsilcisi Cihan Uzunçarşılı Baysal yürütürken panele filmin yönetmeni Nejla Osseiran, Yeditepe Üniversitesi Öğretim Görevlisi ve sanat tarihçisi Derya Nüket Özer, İnsan Yerleşimleri Derneği Başkanı Aslı Kuyak İngin, Sulukule Platformu adına Neşe Ozan, Sulukule Roman Kültürünü Geliştirme ve Dayanışma Derneği Başkanı Şükrü Pündük konuşmacı olarak katıldılar. Panelin belki de en can alıcı noktası, mahalle sakinlerinden Gülsüm Hanım'ın yıkım sabahını anlattığı andı. Size önemli noktalarına yer verdiğimiz panelin bir özetini aktarıyoruz.

Cihan Uzunçarşılı Baysal: Konuşmama başlamadan önce, böyle bir etkinlik düzenlenmesine önyak olan Sulukule Platformu aktivisti sevgili Nejla Osseiran'a ve bu imkânı bize sunan Mithat Alam Film Merkezi yöneticilerine teşekkür etmek istiyoruz. Birazdan *Canım Sulukule*'yi izleyeceğiz. Bildiğiniz gibi, artık insan hakları aktivizminin yeni bir boyutu var ve bu boyutta film, fotoğraf ve video gibi görsel malzemeleri çok sık kullanır olduk. Yalnız burada şöyle bir sorun var, konu ettiğiniz mağduriyetleri öyle bir anlatırsınız ki, bu bir duygu pornografisine dönüşür. Karşınızdakine sadece ve sadece bir acıma duygusu iletirsiniz ve o orada biter. Ancak, konuyu derinlemesine ele alırsanız, izleyiciyi o acıyı yaşayanla bütünleştirirsiniz. Bugün burada böyle bir film izleyeceğiz. Ben Nejla'nın (Osseiran) eserini ilk izleyen şanslılardanım. İzler izlemez ilk aklıma gelen Susan Sontag oldu. *Başkalarının Acısına Bakmak* olarak Türkçe'ye çevrilen

güzel bir eseri vardır.¹ Aslına bakarsanız, bu tercüme sorunu bir tercüme. Çünkü kitabın orijinal adı *Regarding the Pain of Others*'dir. Burada kastedilen sadece bakmak değil, bunun ötesinde acının boyutunu duyarak acıyı üstlenmek, bir şeyler yapmaya kalkmak ve acı çeken insanların hamiliğine doğru yol almaktır. Bugün bu filmde modernizmin bize dikte ettiği tek tip modern kimliklerin ötesinde, öteki olarak adlandırdıklarımızın acılarına birebir şahit olacağız. Sözlerimi şimdilik Susan Sontag'ın bir sözüyle bitirmek istiyorum: "Fotoğraflar ayrıcalıklı kesimlerin ve hayatlarını emniyet altına almış olanların görmezlikten gelmeyi tercih edebileceği konuları gerçek ya da daha gerçek kılmanın bir vasıtasıdır."

Şimdi Sulukule'nin tarihinden başlayarak, bugün geldiği duruma kadar geçen süreci ele alacağız. Bu sadece Sulukule'nin öyküsü değil elbette. Bugün İstanbul'da birçok mahalle aynı acıyı, aynı mağduriyeti yaşıyor. İnsanlar yaşam alanlarını terke zorlanıyorlar. İstanbul'u küresel kent yapma çabalarının, İstanbul'u uluslararası sermayeye ve girişimcilere açma çabalarının bir sonucu bu. Genişleyen kentin bir zamanlar çeperlerinde olan mahalleler bugün artık kent merkezinde yer aldıkları ve arsaları gitgide kıymet kazandığı için mahalleli terke zorlanıyor. Bu insanlar ya TOKİ bloklarında ufak metrekareye hapis yaşamlara zorlanıyor ya da hak sahibi olmayanlar sokaklara atılıyor. Öte yandan, yıllarını verdikleri, doğup büyüdüğü mahalleler de beş yıldızlı projelere açılıyor. Sulukule Platformu, Sulukule mücadelesini aşağı yukarı beş senedir yürütüyor. Sulukule bugün bir arkeolojik sit alanı. Bu nedenle Sulukule'nin hiçbir şekilde yapılaşmaya açılmaması gerekiyor.

Evet, ben sözü ilk başta Yeditepe Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü öğretim üyesi Derya Nüket Özer'e vermek istiyordum. Kendisi aynı zamanda da UNESCO temsilcimiz. Sulukule'nin tarihsel geçmişinden başlayarak bugüne uzanan yolculuğundan biraz bahseder misin?

Derya Nüket Özer: Öncelikle, Nejla'nın *Canım Sulukule* filmi ni çok etkileyici buldum. Filmde söze gerek bırakmayan bir içtenlik ve gerçekçilik var. Dilerim, bu güzel çalışmanın üzerine benim sözlerim sönük kalmaz. Sulukule bölgesi tarihî anlamda iki açıdan çok önemli: Birincisi, dünyadaki en eski Roman yerleşimlerinden biri. Gerçi Romanlarla ilgili belgesel kanıtlar yok elimizde ama literatürü taradığımızda ortaya böyle bir gerçek çıkıyor. 1054 yılında Bizans döneminde sürekli otoriteyle çatışan Romanların doğudan batıya sürüldüğüne ve ilk olarak Sulukule

¹ Susan Sontag, **Başkalarının Acısına Bakmak**, Çev: Osman Akinhay, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2004.

çevresine yerleştirildiklerine dair bilgilerimiz var. Romanlar, Ortodoks Bizans dünyasında falcılık ve sihribazlıkla uğraşıyorlar diye dışlanmışlar ve sur dışında yerleşmeye zorlanmışlar. 1453'te Fatih İstanbul'u aldığında o ünlü iskân politikası gereği Romanları İstanbul'da iki ana bölgeye yerleştiriyor: Birisi Balat içerisinde hâlâ varlığını sürdüren Lonca Mahallesi ve diğeri de Sulukule. Kendisini Doğu Roma'nın devamı, Konstantin'in politikalarının sürdüren bir hükümdar olarak gören Fatih'in politikalarına baktığımızda, farklı etnik kökenli kişilerin işgücünden yararlanılmaya çalışıldığı görülüyor. Romanları demircilik, duvar ustalığı gibi alışkın oldukları, iyi yaptıkları mesleklerde kullanmaya bakıyor. Sulukule ve Lonca Romanları, Osmanlı hayatı içerisinde her zaman çok iyi müzisyenler ve dansçılar olarak özel bir yer ediniyorlar. Mehter Takımı'nı kuruyorlar ve Osmanlı İstanbul'unun elit kesimine hizmet ediyorlar. Aynı zamanda başka meslekleri de var: Katırcılar, sepetçiler, demirciler gene Romanlardan çıkıyor.

Burada bir paradoks var: Romanlar hep göçebelikle özdeşleşen bir kesim iken, tarihe baktığımızda İstanbul'un en yerleşiklerinin Sulukule Romanları olduğunu görüyoruz. Cumhuriyet döneminde de Osmanlı'dan beri süregelen eğlence kolları geleneği devam ediyor. Sulukule'de eğlence evleri ortaya çıkmaya başlıyor. Eğlence evleri 1950-1960 yılları arasında en görkemli zamanlarını yaşıyor. İstanbul elitini buralarda eğlenirken görüyoruz. Menderes dönemi ise, tarihî yarımada için bir yıkım dönemi. Tarihî yarımada çok büyük değişiklik geçiriyor ve Sulukule de bundan nasibini alıyor. Vatan Caddesi'nin açılması sırasında Sulukule evlerinin büyük bir bölümü yıkılıyor ve Sulukule yukarı doğru, Hatice Sultan, Neslişah Mahallesi civarına doğru kayıyor. Bu arada eğlence evlerinin sayısı artıyor. 1969'da Sulukule Turizm, Yaşatma ve Koruma Derneği'nin çok etkin çalışmalarına tanık oluyoruz. Uluslararası bir Çıgan festivali düzenliyor. 1985'lerde Turizm Bakanlığı'na bir eğlence evleri projesiyle başvurarak bölgeyi turizm alanı haline getirmeye çalışıyor. Bu öneri belediyenin itirazıyla karşılaşılıyor ve yasalaşmıyor. Dediğim gibi bu arada eğlence evlerinin sayısı artıyor ve eğlence evleri çok fazla insan için de istihdam olanağı sunuyor.

1990'da Saadettin Tantan'ın Emniyet Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu İstanbul Bölge Başkanı olduğu dönemde, ünlü baskı dönemine tanık oluyoruz. Hortum Süleyman'la birlikte eğlence evlerinde sadece çalışanlara karşı değil, buraya gelen müşterilere karşı da baskı ve yıldırma sürecine giriliyor ve 1992'ye gelindiğinde bu evlerin çoğunun kapandığını görüyoruz. 1994'te Saadettin Tantan'ın Fatih Belediye Başkanlığı döneminde son kalan evler de kapatılıyor. Bu süreç iki yönden önemli; birincisi, eğlence evlerinin kapatılmasıyla ekonomik çöküntü yaşanıyor. İkincisi, Sulukule gibi tarihi bir bölgenin zarar görmeye başlaması. Sulukule'nin şöyle bir önemi var: Soyut olmayan kültü-

rel miras diye yeni bir kavram var ve UNESCO bu konuda bir konvansiyon yayımlandı. Türkiye de bu konvansiyonu imzaladı. Sulukule topluluğu aslında bu kapsam içerisinde değerlendirilmesi ve korunması gereken bir topluluk. Çünkü geçmişten kuşaklar boyu gelen kültürel değerlerini yeni kuşaklara aktarması için bu topluluk halinin sürmesi gerekiyor ve eğlence evleri bu kültürün devamlılığı açısından çok önemli bir mekanizma aslında. 2005'e gelindiğinde 5366 sayılı yasa² gereği Sulukule yenileme alanı ilân ediliyor. Bugün Sulukule'de bütün topluluk yerinden edilmiş ve evler tümüyle boşaltılmış ve yıkılmış durumda. Sulukule İstanbul karasurlarının hemen bitişiğinde. Yani arada iki üç metre genişliğinde bir sokakla, bir caddeyle surlardan ayrılıyor. Dolayısıyla dünya miras listesi içerisinde. Bu durum Sulukule'nin fiziksel açıdan tarihi değerlerinin korunması konusunda özel bir itina gösterilmesini gerektiriyor. İstanbul karasurları V. yüzyılda İmparator II. Theodosius döneminde yapılmış. Surların yapımından önce, yani V. yüzyıldan önce de bu alanda birtakım yapılaşmalar olduğunu biliyoruz ki, hemen biraz aşağıda kalan Kariye Müzesi, eski adıyla Khora Manastır Kilisesi de surların yapımından önce yapılmış olan bir bina.

Sulukule yıkılmadan önce çok özel bir kentsel doku vardı. Bu doku içerisinde korumaya alınmış evler vardı; ama yenileme projesiyle birlikte bu doku da ortadan kalktı. Evlerin çok büyük bir bölümü de harap oldu. Basından sanıyorum takip ediyorsunuz, tarihi yarımadanın dünya miras listesi içerisindeki konumu tehlike altında. Korumacılık ilkelerine uyulmadığı için, UNESCO Türkiye'yi 2004'ten beri tarihi mirasın tehdit altında olduğu ülkeler ya da şehirler listesine alma tehdidiyle uyarıyor. Sulukule Platformu bu süreci 2006'dan beri izliyor ve UNESCO'yla da çeşitli bağlantıları var. En son gelinen noktada alan tümüyle boşaltıldı ve inşaat durumuna geldi. Şimdi burada başka bir konu çıktı karşımıza ki, biz bu konuyu proje ilk anons edildiği anda söylemiştik: Burası sadece yer üstü kültürel varlıklarıyla ve soyut miras açısından önemli olmakla kalmıyor, arkeolojik değerleriyle de çok önemli bir bölge olarak biliniyor. Dolayısıyla yeraltı otoparkları olan temelli evler içeren bir projenin burada yapılabilmesi normalde mümkün değil. Tümüyle boşaltılmış alan 90 bin metrekare. 90 bin metrekare ciddi bir ören yeri demek. Yani arkeolojik çalışmanın bütünlüklü olarak yapılması ve bütünüyle bu çalışmanın bitmeden projeye asla başlanılmaması gerekiyor. Sulukule Platformu olarak bizim girişimlerimizden birisi inşaatın başlama aşamasında arkeolojik

2 5366 Sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkındaki Kanun

değerler açısından bölgenin özelliklerini bir literatür taraması yaparak makale haline dönüştürerek Kültür Bakanlığı'na iletmek oldu. Yenileme Kurulu'nun gündemine "Sulukule bölgesi arkeolojik sit olmalıdır." diye bir talebimiz girdi. Şu anda çok ciddi bir sıkıntı var alanda. Yenileme Projesi'nin teslim tarihi mal sahiplerine Mayıs 2011 olarak bildirilmiş. Oysaki, 90 bin metrekairelik bir alanın arkeolojik çalışmasının o tarihe kadar bitmesi mümkün değil. Dolayısıyla belediyenin arkeolojik çalışma yapan İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ne müthiş baskısı var. Bizim yaptığımız literatür taramasında Roma ve Osmanlı su yollarının Sulukule'den geçtiğini gördük. Bunların haritaları ve elle konulmuş gibi bulunabilecek netlikte bilgileri var elimizde. Tıpkı Kariye Kilisesi'nin olduğu gibi, burada da çeşitli manastır binalarının olma olasılığı var. Bu alan Bizans döneminde hep savaflara sahne olmuş bir alan. Savaş arkeolojisine ilişkin buluntular ve insan kalıntıları çıkma olasılığı var. Şehrin ana su kaynağı olan Lycos Deresi hemen Sulukule'den geçiyor. Dolayısıyla tarih öncesi yerleşimlere ilişkin kalıntılar bulma olasılığı var. Deuteron Sarayı'nın Sulukule'de olabileceği tahmin ediliyor, bunun kalıntılarının bulunma olasılığı var. Kazılar çok yeni başladı, Mart'ta başladı. Bu kısacık sürede bile Osmanlı su kanallarının bir bölümü hemen elimizle koymuş gibi çıktı ortaya. Osmanlı, Bizans, Roma ve hatta Helenistik keramikler çıkmaya başladı. Helenistik keramik bir sürpriz, yani burada Helenistik bir yerleşim mi vardı, başka bir yerden mi geldi? Bir keramik parçası, bir cam parçası bile birden bütün tarihî bilgilerimizi değiştirebiliyor.

Cihan Uzunçarşılı Baysal: Burada ben bir ekleme yapma gereğini duyuyorum. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Sulukule'de inşaat devam ederken inşaatların temelleri atıldığı için suç duyurusunda bulundu. İkinci konuşmacımız İnsan Yerleşimleri Derneği Başkanı Yüksek Mimar Aslı Kıyak İngin. Sulukule'deki mekânların yok edilmesi sürecinin Romanların kendine özgü yaşam biçimleri ve kültürlerinin de yok edilmesi anlamına geldiğinden söz edebilir miyiz?

Aslı Kıyak İngin: Öncelikle bütün bu yenileme projelerinin bir bölgenin kültürünü, mekânsal var olan yaşamlarını, kurulmuş pratiklerini yok eden bir şey değil; tam tersi onunla uyumlu, onu var eden, onu sürdüren bir süreç olması gerektiğini söylemek istiyorum. Bugüne kadar belediyenin yaptığı tüm uygulamalar aslında mimarlığın çok da negatif bir yönünü gösteriyor. 2005 yılında çok önemli addedilen 5366 sayılı yasa çıktı. 2863 sayılı koruma yasının yeterli olmadığı düşünülerek bu yeni yasa ortaya çıktı ve bu süreçten itibaren sadece Sulukule'de değil, öncelikle sit alanlarında, işte Tarlabası, Fener, Balat, Süleymaniye gibi çe-

şitli bölgelerde başlayan bir dönüşüm sürecinin de İstanbul'daki ilk örneklerini görmeye başladık. Yenileme alanları nasıl ilân ediliyor, neye göre seçiliyor? Çok parçacıl bir uygulama. Yani kentte belli alanları siz yenileme alanı ilân ediyorsunuz ve ilçe belediyeleri burada çeşitli projeler geliştirerek istediklerini yapabiliyorlar. Platform olarak son 4-5 yıldır mücadele vererek, hem diyalog olsun, hem davalar olsun, orta yolu bulmaya ya da farklı bir olasılığın olabileceğini gündeme getirmeye çalıştık. Parçacıl ve keyfi uygulama, üst planlarla ya da kentin diğer bütünüyle çok da ilişkili olmayan ya da o bölgenin geçmişiyle, kendi yapısıyla, sosyal, kültürel kimliğiyle ilişkisiz uygulamaları gündeme getiriyor. Belki Fransız Sokağı'nı çoğunuz biliyorsunuzdur, eski adıyla Cezayir Sokağı. Uygulama sonrası yenileme alanı ilân edilen bir bölge. Oturanların yerinden edilerek Fransız Sokağı yapılacağı ilân ediliyor. Bunun üzerine bölgedeki parsellerin, konutların değeri artıyor. Orada oturan düşük gelirli konut sahipleri konutlarını satarak gidiyorlar ve bugün çalışmayan, işlemeden ve tüketilmiş bir mekânla karşı karşıya kalıyoruz. Sulukule'de de bir Osmanlı-Türk mahallesi yapıldığı başından beri hep söyleniyor. Fakat gerçekten orada var olan bir mahalle yok ediliyor. Tabii, Yenileme Kanunu'yla beraber, kamulaştırma da yapılıyor bölgede. Bölgede oturanlarda Osmanlı döneminden kalma tapulara bile rastlıyorsunuz. Geçmişle bu kadar derin bağları olan bir bölge ve bu bölgede siz, işte, kamulaştırma, yenileme alanı ilân edip farklı bir konut alanına çevirebiliyorsunuz. Fatih Belediyesi'nin söylemleri sürekli değişiyor.

Şükrü Pündük: Konut edinme hakkından mahrum edemeyiz diyorlar.

Aslı Kıyak İngin: Sulukule Platformu bu işin çözüm yollarını ortaya koymaya çalışan, oradaki halka destek olan, kendisinin de içerisinde olduğu, derneklerin de içinde olduğu önemli bir çalışma sergiledi. Alternatif projeler de yapıldı bu süreçte. *University College London* (Londra Kolej Üniversitesi) ile iki sene üst üste gelişim planı yaptık. Ekonomik, sosyal problemler varsa bunlar sağlıklılaştırma yöntemleriyle ve uzun vadeli süreçlerle ancak düzelebilir. Gönüllülerle kurduğumuz Stop Projesi ve son olarak da Sulukule Atölyesi tarafından gelişim planları hazırlandı. Bunlar belediyeye, kurullara, Kültür Bakanlığı'na ve TOKİ'ye sunuldu. Ancak Sulukule'de yaşanan yıkım bütün bunlara rağmen hâlâ sürüyor.

Cihan Uzunçarşılı Baysal: Kamu yararı olmayan bir kamulaştırmayı ilk defa 5366 sayılı yasayla tanıyor Türkiye. Geçen sene Birleşmiş Milletler HABITAT'a bağlı, zorla tahliyeler üzerine raporlar yazan ekip zorla ev boşaltma yapıldığına dair gö-

rüş bildirdi. Aynı zamanda yoksul mahalleler için çalıştırılan bir ötekileştirme mekanizması var. Roman ve Kürt mahallesiyse bu mekanizma daha rahat çalışıyor. Şimdi sözü Sulukule Platformu'ndan Neşe Ozan'a bırakıyorum. Bu kamulaştırma baskısı ne oldu? Bugün mahalleli nerelerde yaşıyor? Bunlardan bahsedebilir misin?

Neşe Ozan: Nejla'nın filminde Gülsüm abla "Bir anlasam niye bunları yaptıklarını?" diyor ya, aslında mahallelinin çoğunluğu neden mahallelerinin yıkıldığını anlamadı. Hani elinizde tapunuz varsa güvencedesinizdir, kimse size dokunamaz; öyle biliriz ya... Sulukule bir gecekodu bölgesi değil, basında zaman zaman yanlış bilgiler çıkıyor. 5366 sayılı yasa belediyenin tapuları alıp yere çalmasını ve yoksulların malını mülkünü zenginlere resmen ikram etmesini sağlayan bir yasa. Sulukule'de de çok acı bir şekilde bu yaşandı. Sulukule, mülkü olmayanlara, kiracı olmak zorunda kalanlara çok ucuz barınak sağlayan bir yerdi. Elli liradan çıksa çıksa iki yüz liraya çıkardı kiralar. Dolayısıyla bu yıkım, yoksul kiracıların birdenbire altı yedi kat yüksek kiralar ödemek durumunda kalmaları anlamına geldi. Fakat belediyeye göre bu proje dünyanın en sosyal projesiydi. Belediye kırk beş kilometre ötedeki Taşoluk'ta borçlanma karşılığı TOKİ konutlarından ev verdiğini söylüyorlar ya, yanlış anlaşılmasın kimse kimseye bedava bir şey vermiyor. Hiçbir sosyal, kültürel bağı olmayan bir yerde on beş sene ayda 300 ile 425 lira kira ödemek koşuluyla konut hakkı veriyor. Sulukule Platformu ve Yıldız Teknik Üniversitesi'ydi yanılmıyorsam, işbirliğiyle bir araştırma yaptık. Bu araştırmada hanelere günde giren gelirin 5 lira ile 8 lira arasında olduğu ortaya çıktı. Bu insanların oralarda yaşaması kolay mı? Bunlardan iki yüz tanesi daha gitmeden ev hakkını devretti. Şimdi TOKİ'nin sosyal konutlarında, sözleşmelerde bir sene oturmadan devir hakkı yoktur. Sulukule için özel yapıldı.

Cihan Uzunçarşılı Baysal: Sözü ben şimdi hepimizden daha İstanbullu olan Sulukule Roman Kültür ve Dayanışma Derneği Başkanı Şükrü Pündük'e vermek istiyorum.

Şükrü Pündük: Sulukule gerçekten tarihî bir yer; ama ben insan hakları yönünden söz edeceğim. Sulukule'de bu kentsel dönüşüm oldu ve evlerimiz, kültürümüz, tarihimiz, akrabalıklarımız, komşuluk ilişkilerimiz, dayanışmamız, her şeyimiz elimizden alındı. Ankara'daki İnsan Hakları Komisyonu Başkanı Zafer Üskül'e şikâyet edelim, burada olaylar oluyor, burada elimizden evlerimiz alınıyor biz mahallemizde yaşamak istiyoruz dedik. Zafer Üskül'e aşağı yukarı üç yüz tane imza verdik. Bu imzaların üstünde "Ben mahallemde yaşamak istiyorum, başka bir yere gitmek istemiyorum." şeklinde masum bir dilek vardı.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne dava açtık. Hukuki süreci sonuna kadar sürdürüleceğiz. Ama biz Türkiye'de ne kadar dava açarsak açalım, bu yönetimle bir yere gitmiyor. Sizin gibi tahsilli insanların nerelere başvuracağımızı bize anlatması, bize destek olması gerekiyor.

Cihan Uzunçarşılı Baysal: 5366 öyle bir yasa ki, bütün sit alanlarını ve yıpranmış tarihi alanları içine alıyor. Bugün fakir mahallelerden başlamış gibi görünse de, Maçka'yla Teşvikiye'nin bir kısmı da sit alanı ve oradakiler de titremeye başlasa iyi olur. Bu nedenle Sulukule ve diğer kentsel dönüşüm mağdurlarına destek vermeliler. Türkiye'nin eski yasalarında yerinde mahalli iyileştirme diye bir kavram vardır. Bu, mahalleleri yıkmaya değil, mahalleleri yerinde iyileştirerek, mahalleliyi orada tutmaktır. Çünkü sadece mekân değil, orada ekonomik ve sosyo-kültürel ilişkiler de mahalleyle birlikte yaşıyor. Mahalleyi yıktığımız zaman bunların hepsini yok ediyorsunuz. Yasalar o zamana göre insan hakları açısından bugün geriye gidiş durumundadır. İstanbul'daki bu süreç aslında HABİTAT İstanbul Deklarasyonu'nda çıkan kararın bizzat İstanbul'da çiğnenmesidir.

Sözü *Canım Sulukule* projesinden söz etmesi için Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyesi Nejla Osseiran'a bırakmak istiyorum.

Nejla Osseiran: 2000 yılının yazında Budapeşte'ye gitmiştim, Roman Hakları Komisyonu'nda çalışan bir arkadaşım "Makale yazılacak, gidip Sulukule'de fotoğraf çeker misin?" dedi. Sulukule'ye ilk olarak bunun için gitmiştim. Mahalleliler tarafından çok sıcak karşılandım. "Bir daha getirecek misin fotoğrafları bize?" dediler. İkinci gidişimde de fotoğrafları sahiplerine verdim. Farkettim ki, Sulukule'de yıkım süreci başlamıştı ve bu süreci belgelemek istedim. İnsanlar "Gel fotoğrafımızı çek." demeye başladı bir süre sonra, insanlar eski mahallelerinden bir hatıra istiyorlardı. Böylece *Canım Sulukule* projesi ortaya çıktı.

Cihan Uzunçarşılı Baysal: Sulukule Platformu'nun bu mücadelesinin görünür olmasında çok emekleri olan sevgili Viki Çiprut'a sözü bırakıyorum.

Viki Çiprut: Sulukule Platformu ile çalışmaya 2007 yılı sonlarına doğru başladım. Eski gazeteci olmanın verdiği bir birikimle Sulukule'deki süreci takip ediyor ve arkadaşlarımızla yaşananları basına duyuruyorduk. Basında pek çok haber yer aldı ve Uluslararası basın da ilgi gösterince konu yayıldı. Sulukule mücadelesi aslında dünyada en çok konuşulan yerel gündem meselesi haline geldi. Profesyonel olarak basın taramaları yaptırıldı ve ciltler dolusu Sulukule arşivimiz oldu. Şu anda da arkeolojik buluntularla ilgili haber yapmayı sürdürüyoruz, ancak geldiği-

miz noktada çabalarımızın boşa çıkmış olması bizi üzüyor. Mahalleyi kurtaramamamız mahalleliler ve İstanbullular için acı bir son oldu ama bu mücadeleyle topluma kentsel dönüşümün ne olduğunu anlatabilmeyi başardık. O zamana kadar kentsel dönüşüm gecekondulu yıkımı zannediliyordu, hâlbuki kentsel dönüşüm insanların ellerinden tapu almaya ve onları yerlerinden etmeye varan bir şey. Sulukule olayının ikinci yararı, soyut ya da somut tarihî miras konusunda bilinçlenmeyi arttırdı ve belki de en önemlisi Sulukule mücadelesi ile Roman haklarından söz edilmeye başlandı. Bu konu Avrupa İlerleme Raporları'na girdi üç yıl boyunca. UNESCO raporlarında yer aldı. Dünyayı harekete geçirdik ama mahalleyi kurtaramadık. Yine de Sulukule hak mücadelesi konusunda iyi bir örnek oldu.

Cihan Uzunçarşılı Baysal: Gülsüm sen bir iki kelime eklemek ister misin?

Gülsüm Hanım: Ben ne bileyim? Yıkıldık bizi işte. Yatıyordum, sabahleyin dozer gelip, evimi yıktı, beni yıktı. Attı beni sokağa, ben de bayıldım, hastalandım, ağladım. İşte o kadar... Mezarlığa gittim. Nineme, dedeme bağırdım: "Nineee, dedeee! Ben evi kolladım, sahip çıktım; bu adamlar evi yıktılar." dedim. Hiç kimse orada mutlu olmasın, kim oradan ev aldıysa oturmaya kısmet olmasın diye dilek diliyorum şimdi. İşte mahallenin ötesinde evim var. Evden çıkıyorum, "Merhaba komşu" diyorum, kafasını çeviriyor. Romanız ya biz. Bir gün bu kadın "Sen nerden geldin?" dedi. "Aşağıdan Sulukule'den geldim." dedim. Beğenmedi, tuhaf baktı. "Niye öyle baktın?" dedim. "Şey" dedi, "onlar" dedi. "Onlar bir şey değil" dedim. Ertesi gün baktım çamaşır asıyor, "Hoş geldin komşu" dedim, "Hoş bulduk. Sen o Çingene mahallesinden mi geldin?" dedi. "Ben çingeneyim." dedim. "Ama şey onlar..." dedi. "Sen nereden geldin?" dedim. "Bitlis'ten geldim." dedi. "Sen çok uzaktan gelmişsin, burası benim hep mahallemdi. Sen kalk git evine." dedim. Sinirlendi. Mesela araba çekiyorlar kapının önüne, "Bu arabayı camın önüne koyma, hastayım, hava alamıyorum, tıkanıyorum ben burada." diyorum. "Burası benim mahallem!" diye tersliyor beni. Hani adımız kötüye çıkmış çingene diye ya, alttan alıyorum. Kavga gürültü olmasın diye "Tamam çocuğum, sen haklısın." diyorum. İçeriye giriyorum, "Boynu altında kalsın çocuk!" diye kendi kendime söylüyorum.